مقاله پژوهشی

Research

سنخ‌شناسی فرزندپروری خانواده (ترکیب سبک فرزند پروری پدر و مادر) و تأثیر آن بر گرایش به موادمخدر در نوجوانان پسر

محمدیاسین سیفی‌گندمانی[۱]، مجید صفاری‌نیا[۲]، سارا کلانتری‌میبدی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۷/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۹/۱۲

چکیده

هدف: موادمخدر و پیامدهای مصرف آن یکی از چالش‌های بزرگ جوامع امروزی است. از آنجا که خانواده و شیوه‌های فرزندپروری نتایج مهمی را در رشد روانی-اجتماعی فرزندان به بار می‌آورند، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر سنخ‌شناسی فرزندپروری خانواده بر گرایش نوجوانان به موادمخدر انجام شده است. **روش:** به این منظور، ۳۷۵ دانش‌آموز از بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی عادی پسرانه شهرستان بروجن در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و پرسشنامه اصلاح شده شیوه‌های فرزندپروری شفر-که شیوه فرزندپروری پدر و مادر را به‌طور جداگانه می‌سنجد- و نیز پرسشنامه محقق ساخته‌ی گرایش به مصرف موادمخدر را تکمیل کردند. سپس با ترکیب شیوه‌ی فرزندپروری پدر و مادر، سنخ فرزندپروری هر خانواده مشخص شد. به دلیل پایین نبودن فراوانی برخی سنخ‌های فرزندپروری، تنها ۶ سنخ وارد تحلیل شده و نمرات گرایش به موادمخدر در بین این سنخ‌ها به روش تحلیل واریانس یکراهه و آزمون تعقیبی شفه با هم مقایسه شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که داشتن پدر و مادری مقتدر بهترین نتیجه را برای فرزندان به دنبال دارد و کمترین گرایش به مواد را به دنبال داشته است و از سوی دیگر بیشترین گرایش به موادمخدر در سنخ‌هایی دیده شده است که هردو والد سهل‌گیرند یا حداقل یک والد سهل‌گیر را در بر می‌گیرند. **نتیجه‌گیری:** این یافته‌ها نشان دهنده‌ی اهمیت بالای کنترل والدینی در گرایش نوجوانان به موادمخدر است.

کلیدواژه‌ها: سنخ شناسی، فرزندپروری، خانواده، گرایش به موادمخدر، نوجوانان

۱. نویسنده مسئول: عضو هیأت علمی روان‌شناسی دانشگاه پیام نور بروجن. پست الکترونیک: mseifi79@gmail.com
۲. دانشیار روان‌شناسی دانشگاه پیام نور شهرستان تهران
۳. کارشناس ارشد روان‌شناسی

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

مقدمه

خانواده و همسالان از مهم‌ترین نیروهای اجتماعی تعیین کننده‌ی اجتماعی شدن کودک هستند. نوجوانان از طریق این روابط می‌آموزند که هنجارهای اجتماعی را محترم بشمارند و یا از آنها سر باز زنند(بروک، بروک و ریشتر[1]، ۲۰۰۱). خانواده و شیوه‌های فرزندپروری از مهم‌ترین عوامل در رشد روانی ـ اجتماعی فرزندان هستند(گالارین و آلونسو[2]، ۲۰۱۲). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که برخی مؤلفه‌های مربوط به خانواده بویژه کنترل و حمایت والدینی با احتمال سوءمصرف مواد در نوجوانان مرتبط هستند(کارول، کامپفر و فاولر[3]، ۲۰۰۷). اگرچه پژوهش‌ها اهمیت همسالان را در گرایش نوجوانان به سوءمصرف مواد تأیید کرده‌اند، اما یافته‌های مربوط به تأثیر عوامل والدینی متناقض‌اند(رایت و کولن[4]، ۲۰۰۱). در برخی پژوهش‌ها عوامل خانوادگی با احتمال سوءمصرف مواد در نوجوانان، رابطه‌ی روشنی داشته‌اند(مارشال و چسین[5]، ۲۰۰۰)، در حالی که در برخی پژوهش‌های دیگر ضرایب مربوط به متغیرهای خانوادگی بسیار کوچک یا غیرمعنادار بوده است (رایت، کولن و وولدرگ[6]، ۲۰۰۰). احتمال سوءمصرف مواد با صمیمیت والدینی (ترسا، ژانه و کریستوفر[7]، ۲۰۱۱) و کنترل والدینی (کاساندرا، استفان، هافمن و هارمونی[8]، ۲۰۰۴) مرتبط است. البته کنترل مفهومی چندبعدی است و اغلب پژوهش‌ها بین این جنبه های مختلف تمایز قایل نشده‌اند(مونتس[9]،۲۰۰۲). دو متغیر یاد شده یعنی کنترل و محبت یا پذیرش والدینی، در ادبیات پژوهش برای مشخص کردن سبک‌های مختلف فرزندپروری مورد استفاده قرار گرفته‌اند. بامریند[10] (۱۹۷۱) سه سبک فرزند پروری را مشخص کرده است؛ سبک مستبدانه یا سلطه گر، سبک مقتدر و سبک سهل‌گیر(به نقل از سیمونز و کانگر[11]، ۲۰۰۷) . برخی پژوهشگران کارهای بامریند را با افزودن پذیرش یا محبت والدینی به عنوان بعد دوم توسعه بخشیدند و با استفاده از دو بعد کنترل (سخت گیری) و پذیرش، سبک شناسی چهارگانه‌ای را برای سبک‌های والدینی شکل داده‌اند

1. Brook & Richter 2. Gallarin & Alonso 3. Karol, Kumpfer & Fowler
4. Wright & Cullen 5. Marshal & Chassin 6. Wooldrege
7. Therese, Janet & Christopher 8. Cassandra, Stephen, Hoffman & Harmony
9. Mounts 10. Bamrind 11. Simons & Conger

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

(بولاندا[1]،۲۰۰۴). ترکیب پذیرش و کنترل در ایجاد سبک فرزندپروری درجدول ۱ ارایه شده است.

جدول ۱: ترکیب پذیرش و کنترل در ایجاد سبک فرزندپروری

پذیرش	کنترل بالا	کنترل پایین
پذیرش بالا	مقتدر	سهل‌گیر
پذیرش پایین	مستبد	بی‌اعتنا

اگرچه، تحقیقات پیشین نشان می‌دهند کودکان والدین مقتدر بدون توجه به سن، مشکلات کمتری دارند و سازگاری عاطفی بهتری نسبت به سایر کودکان نشان می‌دهند (ابار، کارتر و وینسلر[2]، ۲۰۰۹) اما اکثر این پژوهش‌ها روی مادران متمرکز بوده‌اند(مارسیگلیو، آماتو ، دای و لامب[3]، ۲۰۰۰) و تمرکز چندانی روی تعامل روش‌های فرزندپروری پدر و مادر و اثرات این تعامل بر کودک نشده است (سیمونز و کانگر، ۲۰۰۷). اخیراً برخی محققان معتقدند که ترکیب شیوه‌های فرزندپروری پدرانه و مادرانه که «سنخ‌شناسی فرزندپروری خانواده[4]» نامیده می‌شود با سازگاری و سلامت نوجوانان ارتباط دارد نه سبک فرزندپروری پدر یا مادر به تنهایی(مک کنی و رنک[5]، ۲۰۰۸). پدران و مادران در طیف وسیعی از ویژگی‌های لازم برای فرزندپروری با هم متفاوت‌اند (لوئیس[6] و لمب، ۲۰۰۳؛ رنک و همکاران، ۲۰۰۳؛ بولاندا، ۲۰۰۴؛ ساباتینی و لیپر[7]،۲۰۰۴). مادران بیشتر از سبک مقتدر سود می‌برند در حالی که پدران در پرورش فرزندان پسر از سبک مقتدر و درباره‌ی فرزندان دختر از سبک مستبد استفاده می‌کنند(لایبل و کارلو[8]، ۲۰۰۴). این یافته‌ها حاکی از آن است که پدران و مادران لزوماً از سبک مشابهی پیروی نمی‌کنند و تنها سبک فرزندپروری مادر نمی‌تواند نماینده‌ی کل خانواده باشد. نوجوانی دوره‌ی بی همتایی از زندگی است (آرنت[9]،۲۰۰۰). ازآنجا که نوجوانی گذر از روابط وابسته‌ی پدر و مادر به روابط مستقل با آنهاست، نظام فرزندپروری می‌تواند نقش وحدت

1. Bulanda 2. Abar, Carter & Winsler 3. Marsiglio, Amato, Day & Lamb
4. Typology of family parenting styles 5. Mc Kinney& Rank
6. Lewis 7. Sabattini & Leaper 8. Laibel & Carlo
9. Arnet

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

بخشی را در کمک به نوجوان برای رویارویی با این چالش بزرگ ایفا کند(دنیل، جنیفر و برنت[1]، ۲۰۱۰).

همان‌گونه‌که ذکر شد، در مورد تأثیر متغیرهای خانوادگی بر رفتار اجتماعی و رشد اجتماعی نوجوانان تناقض‌هایی وجود دارد. یکی در مورد تأثیر ابعاد محبت و کنترل بر رفتار و دیگری در مورد تأثیر ترکیب سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر(سنخ‌شناسی فرزندپروری خانواده) بر رفتارهای کودکان و نوجوانان. بنابراین، این پژوهش با ترکیب ابعاد محبت و کنترل والدینی مطابق با نظر بولاندا (۲۰۰۴) در قالب سبک‌های چهارگانه‌ی فرزندپروری و نیز ترکیب سبک‌های فرزندپروری پدر و مادر در قالب سنخ‌شناسی فرزندپروری خانواده، در صدد فایق آمدن بر تناقض‌هایی فوق بوده است. به طور کلی، هدف این پژوهش بررسی تأثیر سنخ‌شناسی فرزندپروری خانواده بر گرایش نوجوانان به موادمخدر در شهرستان بروجن بوده‌است.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

نمونه این پژوهش از بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی عادی پسرانه شهرستان بروجن در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹(که با هر دو والد خود زندگی می‌کردند) به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. به‌این صورت که ابتدا از بین ۲۰ دبیرستان‌های پسرانه‌ی شهرستان بروجن، ۵ دبیرستان به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. از آنجا که نتایج پژوهش‌ها در ایران نشان می‌دهد، سواد پدر مهم‌ترین معیار طبقه اجتماعی خانواده است (به نقل ازسیفی، کلانتری و فتح، ۱۳۸۸) ؛ بنابراین، فقط افرادی انتخاب شدندکه سواد پدر حداقل دیپلم و حداکثر کارشناسی بود تا به‌این وسیله تاثیرات احتمالی طبقه اقتصادی و اجتماعی نیز کنترل شود. لذا از آنجا که مطابق با جدول مورگان حجم نمونه باید حداقل ۳۵۱ نفر انتخاب می‌شد، از بین تمام دانش‌آموزانی که از نظر تحصیلات پدر و زندگی با هردو والد شرایط ورود به پژوهش را داشتند، در هر مدرسه از هر پایه ۲۵

1. Danielle, Jennifer & Brent

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

نفر و مجموعاً ۷۵ دانش‌آموز از هر مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شدند. بنابراین، ۳۷۵ دانش‌آموز پرسشنامه‌های لازم را تکمیل کردند. از این تعداد، ۱۱ نفر به دلیل نقایص اساسی در تکمیل پرسشنامه‌ها از تحلیل حذف شدند.

ابزار

۱-پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری شفر(نسخه اصلاح شده): در این پژوهش به مقوله فرزندپروری از نگاهی نو نگریسته شده است. ابتدا سبک فرزندپروری پدر و مادر به طور جداگانه شناسایی شد. سپس ترکیب سبک فرزندپروری پدر و مادر به عنوان سنخ فرزندپروری خانواده در نظر گرفته شد. برای این منظور از پرسشنامه اصلاح شده شیوه‌های فرزندپروری شفر (سیفی و همکاران، ۱۳۸۸) استفاده شد. از آنجا که گویه‌های فرم اصلی پرسشنامه برای سنجش سبک فرزندپروری خانواده طراحی شده است و سبک فرزندپروری پدر و مادر را از هم تفکیک نکرده، لذا برای انجام این تفکیک گویه‌های پرسشنامه مذکور به گونه‌ای تغییر یافته که سوالات تنها متوجه پدر یا مادر باشد و به‌این شکل دو فرم موازی جداگانه برای سنجش سبک فرزندپروری پدر و مادر به‌دست آمده است. برای هر دو پرسشنامه جدید، روایی و اعتبار مطلوبی به‌دست آمد. اعتبار دو آزمون سبک فرزندپروری پدر و مادر براساس ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۹۱ است. هم‌چنین، اعتبار بازآزمایی این دو آزمون به ترتیب ۰/۶۹ و ۰/۷۳ به‌دست آمد، که همه مقادیر در سطح ۰/۰۱ معنادار است. روایی هم‌زمان این دو مقیاس نیز با پرسشنامه فرزندپروری بامریند به ترتیب ۰/۷۹ و ۰/۷۱ گزارش شده است(سیفی و همکاران، ۱۳۸۸). این پرسشنامه دارای ۷۷ گویه است که گویه‌های ۱ تا ۴۲ بعد محبت و ۴۳ تا ۷۷ بعد کنترل را می‌سنجد. پاسخ‌ها بر روی مقیاس لیکرتی از ۱ تا ۵ نمره ارایه می‌شوند، پس هرفرد در بعد محبت بین ۴۲ تا ۲۱۰ و در بعد کنترل از ۳۵ تا ۱۷۵ نمره می‌گیرد. این پرسشنامه برای مادران و پدران به طور جداگانه نمره‌گذاری می‌شود و بر اساس نمره به‌دست آمده در دو بعد پذیرش و کنترل سبک فرزندپروری هر یک از والدین شناسایی می‌شوند. به‌این صورت که افرادی که در دو بعد کنترل و پذیرش بالاتر از میانگین باشند در گروه مقتدر

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

یا دموکرات، افرادی که در هر دو بعد پایین تر از میانگین باشند به عنوان افراد بی اعتنا، افرادی که نمره کنترل کمتر از میانگین (ولی پذیرش بالای میانگین) داشته باشند به عنوان سهل‌گیر و کسانی که کنترل بالاتر از میانگین و پذیرش پایین‌تر از میانگین داشته باشند در گروه مستبد قرار می‌گیرند. پس از مشخص شدن شیوه‌ی فرزندپروری پدر و مادر، ترکیب سبک فرزندپروری پدر و مادر به عنوان سنخ فرزندپروری خانواده در نظر گرفته شد.

۲-مقیاس گرایش به مصرف موادمخدر[1]: این پرسشنامه ابزاری محقق ساخته است که از ۲۵ سؤال تشکیل شده است. تحلیل عوامل نشان می‌دهد این مقیاس دارای سه زیر مقیاس است که با عناوین مقیاس گرایش به مصرف مواد، مقیاس نگرش به اعتیاد و مقیاس تجربه‌ی مصرف نامگذاری شده‌اند. سؤالات ۱، ۵، ۸، ۱۰، ۱۵، ۱۹،۲۰ و ۲۴ در برگیرنده‌ی زیر مقیاس نگرش به اعتیاد، سؤالات ۲، ۳، ۹، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ۲۱ و ۲۲ تشکیل دهنده‌ی زیر مقیاس گرایش به مصرف مواد و سؤالات ۴، ۶، ۷،۱۱، ۱۲، ۱۷، ۲۳ و ۲۵ بیانگر تجربه‌ی مصرف هستند. سؤالات در طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (نمره ۰) تا کاملاً موافقم (نمره۴) نمره گذاری می‌شوند و نمره کل هر فرد می‌تواند بین صفر تا ۱۰۰ باشد. بر اساس نظر متخصصان، این ابزار از روایی مطلوبی برخوردار است. همسانی درونی این پرسشنامه ۰/۷۸ و ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۹ و برای زیر مقیاس گرایش به مصرف مواد ۰/۷۵، برای زیر مقیاس نگرش به اعتیاد ۰/۸۱ و برای زیر مقیاس تجربه‌ی مصرف ۰/۶۹ گزارش شده است.

یافته‌ها

پیش از پرداختن به یافته‌های اصلی پژوهش، لازم به ذکر است در این پژوهش با ترکیب سبک فرزندپروری پدر و مادر، سنخ فرزندپروری خانواده به‌دست آمده است. در جدول زیر فراوانی هریک از این سنخ‌ها به تفکیک ارایه شده است.

1. addiction potential scale

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

جدول۲: آماره‌های توصیفی سنخ‌های ۱۶گانه فرزندپروری خانواده

سنخ‌های فرزندپروری	فراوانی	درصد
مادر(AV)/پدر (AV)	۸۹	۲۴/۵
مادر(AV)/پدر(AN)	۳۳	۹/۱
مادر(AV)/پدر (I)	۱۴	۳/۸
مادر(AV)/پدر (U)	۶	۱/۶
مادر(AN)/پدر (AV)	۳۷	۱۰/۲
مادر(AN)/پدر (AN)	۱۳	۳/۶
مادر(AN)/پدر (I)	۲	۰/۵
مادر(AN)/پدر (U)	۴	۱/۱
مادر(I)/پدر (AV)	۵۱	۱۴
مادر(I)/پدر (AN)	۳۱	۸/۵
مادر(I)/پدر (I)	۴۲	۱۱/۵
مادر(I)/پدر (U)	۱۱	۳
مادر(U)/پدر (AV)	۶	۱/۶
مادر(U)/پدر (AN)	۴	۱/۱
مادر(U)/پدر (I)	۱۱	۳
مادر(U)/پدر (U)	۱۰	۲/۷
مجموع	۳۶۴	۱۰۰

علامت اختصاری AV : مقتدر؛ AN: مستبد؛ I: سهل گیر؛ U: بی اعتنا

همانگونه‌که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بیشترین فراوانی با ۸۹ مورد مربوط به سنخی است که پدر و مادر هر دو مقتدر هستند و نکته قابل توجه این است که سنخ‌هایی که حداقل یک والد مقتدر در آنها قرار دارد، از فراوانی نسبتاً بالایی برخوردارند. تنها سنخ‌هایی وارد تحلیل شدند که حداقل فراوانی ۱۵ را داشته‌اند. بنابراین، ۶ سنخ وارد تحلیل شدند. این سنخ‌ها عبارتند از: سنخ مادر(AV)/پدر(AV)، سنخ مادر(AN)/پدر (AV)، سنخ مادر(AV)/پدر(AN)، سنخ مادر(I)/پدر(AV)، سنخ مادر(I)/پدر(AN) و سنخ مادر(I)/پدر(I).

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

جدول۳: آماره‌های توصیفی نمرات گرایش به مواد نوجوانان به تفکیک سنخ‌های فرزندپروری خانواده

سنخ‌های فرزندپروری خانواده	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
مادر(AV)/پدر (AV)	۸۹	۵۴/۴۱	۸/۰۲
مادر(AN)/پدر (AV)	۳۳	۵۷/۴۸	۸/۲۶
مادر(AV)/پدر (AN)	۲۵	۶۲/۸۴	۸/۲۲
مادر(I)/پدر (AV)	۵۰	۷۰/۴۴	۶/۲۳
مادر(I)/پدر (AN)	۳۱	۷۴/۲۹	۶/۵
مادر(I)/پدر (I)	۴۲	۷۴/۷۶	۷/۴۴
مجموع	۲۷۰	۶۳/۹۸	۱۱/۶

برای مقایسه نمرات گرایش به موادمخدر در نوجوانان شش سنخ یاد شده از تحلیل واریانس استفاده شد.

جدول٤: نتایج تحلیل واریانس برای مقایسه گرایش نوجوانان به موادمخدر با توجه به سنخ فرزندپروری

منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آمارهF	معنی داری
بین گروهی	۱۹۸۳۰/۳۹	۵	۳۹۶۶/۰۷۹	۶۳/۷۴	۰/۰۰۱
درون گروهی	۱۶۴۲۵/۵۴	۲۶۴	۶۲/۲۱۸	–	–
مجموع	۳۶۲۵۵/۹۳	۲۶۹	–	–	–

نتایج حاصل از تحلیل واریانس نشان می‌دهد که بین گروه‌های مورد بحث تفاوت معنی داری وجود دارد (F=۶۳/۷۴, P< ۰/۰۰۱). برای بررسی الگوهای تفاوت از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد.

جدول۵: نتایج آزمون شفه برای پیگیری تفاوت گرایش نوجوانان به موادمخدر در موارد معنادار

سنخ (I)	سنخ(J)	تفاوت میانگین‌ها (I-J)	معناداری
مادر(AV)/پدر (AV)	مادر(AV)/پدر (AN)	-۸/۴۲۴۳	۰/۰۰۱
	مادر(I)/پدر (AV)	-۱۶/۰۲۴۳	۰/۰۰۰۵
	مادر(I)/پدر (AN)	-۱۹/۸۷۴۶	۰/۰۰۰۵
	مادر(I)/پدر (I)	-۲۰/۳۴۶۲	۰/۰۰۰۵

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

سنخ (I)	سنخ(J)	تفاوت میانگین‌ها (I-J)	معناداری
مادر(AN)/پدر (AV)	مادر(I)/پدر (AV)	-۱۲/۹۵۵۲	۰/۰۰۰۵
	مادر(I)/پدر (AN)	-۱۶/۸۰۵۵	۰/۰۰۰۵
	مادر(I)/پدر (I)	-۱۷/۲۷۷۱	۰/۰۰۰۵
مادر(AV)/پدر (AN)	مادر(I)/پدر (AV)	-۷/۶	۰/۰۱
	مادر(I)/پدر (AN)	-۱۱/۴۵۰۳	۰/۰۰۰۵
	مادر(I)/پدر (I)	-۱۱/۹۲۱۹	۰/۰۰۰۵

نتایج حاصل از آزمون تعقیبی شفه نشان می‌دهد فرزندان مربوط به سنخ فرزندپروری در بردارنده‌ی دو والد مقتدر یا سنخ مادر مستبد/پدر مقتدر، کمترین گرایش به موادمخدر را گزارش نموده‌اند و تفاوت این دو گروه نوجوانان تقریباً با همه‌ی گروه‌های دیگر معنادار می‌باشند. در این مورد تنها یک استثناء وجود دارد و آن اینکه بین گرایش به موادمخدر در نوجوانان سنخ مادر(AN)/پدر (AV) و مادر(AV)/پدر (AN) تفاوتی مشاهده نشده است.نوجوانانی که خانواده آنها از سنخ فرزندپروری مادر مقتدر/پدر مستبد استفاده می‌کنند، اگرچه نسبت به دو سنخ فوق گرایش بیشتری به موادمخدر گزارش کرده‌اند اما، نسبت به سنخ‌های دیگر وضعیت بهتری داشته‌اند و تفاوت آنها با سنخ‌های مادر سهل‌گیر/پدر مقتدر، مادر سهل‌گیر/پدر مستبد و مادر سهل‌گیر/پدر سهل‌گیر تفاوت معناداری است. بین سایر سنخ‌های فرزندپروری که هر یک حداقل در برگیرنده‌ی یک والد سهل‌گیر هستند، تفاوت معناداری یافت نشده است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که داشتن پدر و مادری مقتدر بهترین نتیجه را برای فرزندان به دنبال دارد و کمترین گرایش به مواد را به دنبال داشته است و از سوی دیگر بیشترین گرایش به موادمخدر در سنخ‌هایی دیده شده است که هر دو والد سهل‌گیرند یا حداقل یک والد سهل‌گیر را در بر می‌گیرند. در بین این دو سنخ نیز گرایش به مواد مخدر از سنخ‌های در برگیرنده‌ی حداقل یک والد مقتدر تا سنخ‌های در برگیرنده‌ی حداقل یک والد سهل‌گیر رو به افزایش است. قبل از پرداختن به بحث بیشتر باید یادآور شد این

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

یافته‌ها تنها برای سنخ‌های فرزندپروری رایج‌تر که فراوانی لازم را برای ورود به تحلیل داشته‌اند، ذکر شده‌اند و سنخ‌های دیگر مثلاً سنخ‌های در بر گیرنده‌ی والدین بی تفاوت در این میان قرار ندارند که شاید وجود سنخ‌های مذکور می‌توانست نتایج دیگری را به‌دست دهد.

نگاهی به یافته‌های این پژوهش نکات قابل توجهی را روشن می‌سازد. مهم‌ترین مسأله‌ی قابل توجه این است که اگرچه کنترل و محبت متوازن و توأمان بهترین نتایج را برای فرزندان به همراه دارد. سنخ مادر مقتدر/ پدر مقتدر که در برگیرنده‌ی پدر و مادری است که هر دو کنترل و محبت بالایی دارند، کمترین گرایش و سنخ مادر سهل‌گیر/پدر سهل‌گیر که در بر گیرنده‌ی دو والد با محبت بالا و کنترل پایین است، بیشترین گرایش را نسبت به موادمخدر داشته‌اند. به بیان دیگر، هرچه کنترل والدینی کمتر می‌شود، گرایش به مواد مخدر در نوجوانان بیشتر شده است. در این میان، مقایسه‌ی دو سنخ مادر مستبد/پدر مقتدر و سنخ مادر مقتدر/پدر مستبد نیز اطلاعات ارزشمندی را در مورد اهمیت محبت و کنترل والدینی و نیز تأثیر متفاوت پدر و مادر در پرورش فرزندان به‌دست می‌دهد؛ اگرچه هر دو سنخ یاد شده در برگیرنده‌ی یک والد مستبد و یک والد مقتدر است اما فرزندان سنخ مادر مستبد/پدر مقتدر گرایش کمتری به موادمخدر گزارش کرده‌اند. شاید بتوان گفت که اقتدار پدر یعنی محبت و کنترل بالای پدر نسبت به مادر تأثیر بیشتری در گرایش یا عدم گرایش نوجوان به مواد مخدر داشته است. این یافته‌ها همسو با یافته‌های کارول و همکاران (۲۰۰۷) و برنت، لوریگ و دنیل[1] (۲۰۱۰) است که نشان داده‌اند برخی مؤلفه‌های مربوط به خانواده بویژه کنترل و حمایت والدینی با احتمال سوءمصرف مواد در نوجوانان مرتبط هستند. هم‌چنین، این یافته‌ها با یافته‌های بروک و همکاران (۲۰۰۱) و مارشال و چسین (۲۰۰۰) که معتقدند احتمال سوءمصرف مواد به طور منفی با صمیمیت والدینی مرتبط است، همسواست. هم‌چنین توماس و کارولین[2] (۲۰۱۲) و آمیلیا[3] (۲۰۱۲) نشان داده‌اند که سبک‌های فرزندپروری که دربرگیرنده‌ی میزان پایین کنترل والدینی هستند و فرزندان احساس آزادی مفرط می‌کنند احتمال سوءمصرف مواد و سایر رفتارهای پرخطر

1. Brent, Lorig & Danielle 2. Thomas & Caroline 3. Emiliea

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

را در فرزندان افزایش می‌دهند. این تأثیرات بویژه زمانی بیشتر است که صمیمیت و محبت نیز در خانواده پایین باشد. شمسی میمندی، ضیاءالدینی و شریفی یزدی (۱۳۸۷) نیز در بررسی علل گرایش به مواد مخدر از دیدگاه دانش‌آموزان استان کرمان، پس از عوامل اقتصادی، عوامل خانوادگی را مهم‌ترین دلیل گرایش به مواد گزارش کرده‌اند. در همین چارچوب، یوسفی(۱۳۸۶) نیز در پژوهش روی دانش‌آموزان اینگونه گزارش کرده است که ادراک خانواده به عنوان خانواده‌ی مستبد، پیش‌بینی کننده‌ی رفتارهای ضد اجتماعی، پرخاشگری و رفتارهای تکانشی در افراد است. کمیجانی و ماهر(۱۳۸۶) نیز شیوه‌ی فرزندپروری مستبدانه را به صورت مثبت و شیوه فرزندپروری مقتدرانه را به صورت منفی با اختلال سلوک مرتبط دانسته‌اند. هم‌چنین، سهرابی و حسنی(۱۳۸۶) دریافته‌اند که شیوه فرزندپروری استبدادی والدین با رفتارهای ضداجتماعی در دختران نوجوان ارتباط دارد. هوی، یوکین، ژائورو و بوهانو[1] (۲۰۱۱) نیز شیوه‌های فرزندپروری والدین را با احتمال وقوع اختلال شخصیت ضداجتماعی و احتمال وقوع جرم در فرزندان مرتبط دانسته‌اند. رایت و همکاران (۲۰۰۰) و مونتس (۲۰۰۲) نیز نشان داده‌اند حمایت والدینی با سوءمصرف مواد، جرم و سایر رفتارهای ضداجتماعی در جوانان و نوجوانان رابطه‌ی منفی دارد. هم‌چنین، کاساندرا و همکاران (۲۰۰۴) نشان داده‌اند که کودکان تربیت شده توسط والدین بیش حمایتگر یا بیش از اندازه سهل‌گیر، نسبت به برخی آسیب‌های رفتاری از جمله سوءمصرف مواد آسیب پذیرترند.

در پایان لازم به ذکر است که متغیرهای بسیاری می‌تواند بر گرایش نوجوانان به مواد مخدر تأثیر بگذارد که به دلیل ماهیت مسأله و طرح پژوهشی مورد استفاده، امکان کنترل آنها وجود نداشت. لذا پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده، سایر متغیرهای مؤثر را نیز مورد بررسی قرار دهند. ضمناً پیشنهاد می‌شود از یافته‌های این پژوهش در کارگاه‌های آموزش خانواده و پیشگیری از اعتیاد استفاده شود.

1. Hui, Yueqin, Zhaorui, & Baohua

سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲
Vol. 7, No. 25, Spring 2013

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

منابع

سهرابی، فرامرز و حسنی، اعظم (۱۳۸۶). شیوه‌ی فرزندپروری والدین و رفتارهای ضداجتماعی در دختران نوجوان. *مجله روانشناسی*، ۱۱(۴۱)، ۷۶-۸۸.

سیفی، محمدیاسین؛ کلانتری، سارا؛ فتح، نجمه (۱۳۸۸). سنخ شناسی فرزندپروری خانواده (ترکیب سبک فرزندپروری پدر و مادر) و تأثیرآن براضطراب و افسردگی نوجوانان: رویکردی نو به فرزندپروری، *اصول بهداشت روانی*، ۳(۴۳)، ۱۸۵-۱۹۴.

شمسی میمندی، منظومه؛ ضیاء الدینی، حسن و شریفی یزدی، علیرضا (۱۳۸۷). عوامل مؤثر در گرایش به مصرف موادمخدر از دیدگاه دانش‌آموزان دبیرستانی کرمان. مجله *علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین*، ۴(۴۹)، ۸۰-۸۹.

کمیجانی، مهرناز و ماهر، فرهاد (۱۳۸۶). مقایسه شیوه‌های فرزندپروری والدین نوجوانان با اختلال سلوک و نوجوانان عادی، *دانش و پژوهش در روان شناسی*، ۳۳، ۶۳-۹۴.

یوسفی، فریده (۱۳۸۶). ارتباط سبک فرزندپروری والدین با مهارت اجتماعی و جنبه هایی از خودپنداره دانش‌آموزان دبیرستانی، *دانشور رفتار*، ۲۲، ۳۷-۴۷.

Abar, B., Carter, K. L., & Winsler, A. (2009). The effects of maternal parenting style and religious commitmenton self-regulation, academic achievement, and risk behavior among African-American parochial college students. *Journal of Adolescence, 32*, 259-273.

Amelia, M. A. (2012). Parental substance use impairment, parenting and substance use disorder risk. *Journal of Substance Abuse Treatment, 43*(1), 114-122.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Journal of American Psychologist*, *55*, 469-480.

Brent, F., Lorig, K. K., & Danielle, S. M. (2010). Alcoholism, associated risk factors, and harsh parenting among fathers: Examining the role of marital aggression. *Addictive Behaviors*, *35*(6), 541-548.

Brook, J. S., Brook, D., & Richter, L.(2001). Risk factors for adolescent marijuana use across cultures and across time. *Journal of Genetic Psychology*, *162*, 357-374.

Bulanda, R. E. (2004). Paternal involvement with children: The influence of gender ideologies. *Journal of Marriage and Family*, *66*, 42-44.

Cassandra, J. D., Stephen, J. B., Hoffman, P., & Harmony, E. L. (2004). Parenting Practices as Moderators of the Relationship between Peers and Adolescent Marijuana Use. *Journal of Marriage and Family*, *66*, 163- 178

Danielle, M. L., Jennifer, D. S., & Brent, F. O. (2010). To control or not to control? Parenting behaviours and adolescent online aggression. *Computers in Human Behavior*, *26*(6), 1651-1656.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

Gallarin, M., & Alonso, A. (2012). Parenting practices, parental attachment and aggressiveness in adolescence: A predictive model. *Journal of Adolescence*, *35*(6), 1601-1610.

Hui, G. C., Yueqin, H., Zhaorui, L., & Baohua, L. (2011). Associations linking parenting styles and offspring personality disorder are moderated by parental personality disorder, evidence from China. *Psychiatry Research*, *189*(1), 105-109.

Karol, L., Kumpfer, M., & Fowler, A. (2007). Parenting skills and family support programs for drug-abusing mothers, *Seminars in Fetal and Neonatal Medicine*, *12*, 134-142.

Laibel, D., & Carlo, G. (2004). The differential relations of maternal and paternal support and control to adolescent social competence, self- worth and sympathy. *Journal of Adolescent Research*, *19*, 778-781.

Lewis, C., & Lamb, M. E. (2003). Fathers influences on children's development: The evidence from two- parent families. *European Journal of Psychology of Education, 18*, 211-277.

Marshal, M. P., & Chassin, L. (2000). Peer Influence on adolescent alcohol use: The moderating role of parental support and discipline. *Applied Development Science*, *4*, 80- 88.

Marsiglio, W., Amato, P., Day, R. D., & Lamb, M. E. (2000). Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond. *Journal of Marriage and Family*, *62*, 1173-1193.

McKinney, C., & Renk, K. (2008). Differential Parenting between Mothers and Fathers: Implications for Late Adolescents. *Journal of Family Issues*, *29*(6), 806-827.

Mounts, N. S. (2002). Parental Management of Adolescent Peer Relationships in Context: The role of Parenting Style. *Journal of Family Psychology*, *16*, 58- 69.

Renk, K., Roberts, R., Roddenberry, A., Luick, M., Hillhouse, S., & Meehan, C. (2003). Mother, fathers gender role and time parent spend with their children. *Journal of Sex Roles*, *48*, 305-315.

Sabattini, L., & Leaper, C. (2004). The relation between mother's and father's parenting styles and their division of labor in the home: Young adults' retrospective reports. *Journal of Sex Roles*, *50*, 217-225.

Simons, L. G., & Conger, R. D. (2007). Linking Mother-Father Differences in Parenting to a Typology of Family Parenting Styles and Adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, *28*(2), 218-222.

Therese, G., Janet, H. J. Christopher, G. (2011). Maternal substance abuse and disrupted parenting: Distinguishing mothers who keep their children from those who do not Original Research Article. *Children and Youth Services Review*, *33*(11), 2176-2185.

Thomas. J. M., Caroline, J. E. (2012). Fathers entering substance abuse treatment: An examination of substance abuse, trauma symptoms and parenting behaviors. *Journal of Substance Abuse Treatment*, *43*(3), 335-343.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]

Wright, J. P., & Cullen, F. T. (2001). Parental efficacy and delinquent behavior: Do control and support matter? *Criminology*, *39*, 677-705.

Wright, J. P., Cullen, F. T., & Wooldrege, J. D. (2000). Parental support and juvenile delinquency. *Families Crime and Criminal Justice*, *25*, 139-161.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-10-30]